کورد و عێراق … نووسینی: عەتا قەرەداخی

پێگەی کورد چیە لە عێراقدا؟ ئایا لە راستیدا کورد پێگەی هەیە لە عێراقدا؟ ئەگەر کورد پێگەی هەیە لە عێراقدا کامەیە؟ چ کاتێک کورد پێگەی دەبێت لە عێراقداو شوێن و پێگەی کورد لە عێراقدا بە چ پێوەرێک دەپێورێت؟ ئایا بوونی هەندێ پێگەی کارتۆنی یان تەشریفاتی بەسە بۆ ئەوەی بڵێین کورد شوین و پێگەی هەیە لە عێراقدا؟ ئایا بوونی چەند وەزیرو ئەندم پەرلەمانێک کە لەسەر حیسابی کورد ئەو پۆست و شوێنانەیان وەرگرتووە، بەسە بۆ ئەوەی بگوترێت کورد خاوەنی شوێن وپێگەیە لە عێراقی دوای سەدامدا؟ یان پێوانەی تر هەن بۆ سەلماندنی بوونی شوێن و پێگەی کورد لە بەغدا؟ کە ئەوەش لە ئاستی یەکەمدا بریتیە لە دەوری بەکردەوەی کورد لە بڕیاری عێراقیدا، لە ئاستی دووەمدا بوونی کوردی تاک شوناسە لەو پێگانەدا کە مەبەستمان لە کوردی تاک شوناس یان شوناس کوردی ئەو کوردەیە کە شوناسی یەکەمی شوناسی کوردیە نەک شوناسی عێراقی. یان بە مانایەکی ترشوناسی عێراقی نەبێتە شوناسی یەکەمی و شوناسی کوردی ببێتە شوناسی دووەمی، وەکو زۆرێنەی هەرە زۆری ئەو کوردانەی لە هەر چوار پارچەی کوردستان لە ناوەندی دەوڵەتی داگیرکەر یان ناوەندی لەسەر حیسابی دەستبەرداربوونی شوناسی یەکەمیان کە شوناسی کوردیە بۆ شوناسی دووەمیان کە شوناسی دەوڵەتی ناوەندی یان داگیرکەرە، پۆست و پلەو پایەیان وەرگرتووە.

رەنگە ی□ک□□ک لە کێشە هەرە سەرەکیەکانی کورد لە مامەڵەکردنیدا لەگەڵ بەغدا ئەو□ ب□□ت، ئەو کەسانەی کە لەساڵی ٢٠٠٥ بەدواوە ناردوونی بۆ بەغدا هەر لە کەسی یەکەمەوە کە پۆستی سەرۆک کۆمار بووە تا پێگەکانی تری وەکو جێگری سەرۆک وەزیران و جێگری سەرۆکی پەرلەمان و وەزیرو ئەندام پەرلەمانەکانیش مەگەر تاکو تەرایان تیابووبێت شوناسی کوردبوونی خستبێتە پێش شوناسی عێراقیبوونەوە.

ئەم بۆچوونە لە وڵاتێکدا کە ناسیونالیزمی نەتەوەی زۆرینە یان سەردەست ئەگەر بوویتە ناسیونالیزمی مەدەنی یان ناسیونالیزمی لیبریالی و قۆناغی ناسیونالیزمی ئیتنیکی بەجێهێشتبێت، ئاساییە ناسیونالیزمی نەتەوەی کەمینە یان بندەستیش بەهەمان پێوانە کاربکات، بەڵام کێشەی کورد لە عێراقدا بەهۆی نەبوونی پرۆژەی نەتەوەیی کوردیەوە هەرگیز نەیتوانیووە بەو شێوەیە بیربکاتەوەو بەڵکو پیادەی بۆچوونێکی هەڵەی کردووە کە بە حیسابی خۆی ئەو

کەسانەی ناردووەتە بەغدا کە گوایە نەرمونیانترن بە مامەڵەکردن لەگەڵ عەرەب، کە ئەو نەرمونیانیە لە بنەڕەتدا واتای خۆبەدەستەوەدان و کارکردن بە رازیکردنی ئەوی عەرەبە، بە چەمکی کۆمەڵناسیی سیاسیس مانای بەیەکەمبوونی شوناسی عێراقی و بە دووەمبوونی شوناسی کوردیە. ئەمەش وایکردووە جیاوازییەکی ئەوتۆ نەبێت لە نێوان ئەو کەسانەی کورددا لە سەردەمی پاشایەتی و دیکتاتۆریەتدا لەسەر بنەمای بڕوابوونی خۆیان و دیاریکردنیان لە لایەن حکومەتەکانی عێراقەوە بە پێست و پێگەی دیار لە دەوڵەتی عیراقیدا هەڵبژێردراون، لەگەڵ ئەو کەسانەی کە کورد خۆی لە دوای روخانی رژێمی سەدامەوە ناردوونەتیە بەغدا. هەموویان لەوەدا یەکدەگرنەوە کە لە رووی پیادەکردن و کارکردنیانەوە لە سیستەمی بەڕێوەبردنی عێراقیدا لە پلەی یەکەمدا عێراقین، لە پلەی دووەمدا کوردن، کە دیارە تیاشیاندایە رەنگە هەر بڕوای بە کوردبوونی خۆی نەبێت و کوردبوون نەک شوناسی یەکەمی نەبێت بەڵکو بە شوناسی دووەمی خۆیشی دانەنیت.

کێشەی کورد لەگەڵ بەغدا کێشەیەکە یەک چارەسەری هەیە کە ئەویش جیابوونەوەیە، بێجگە لە جیابوونەوەش هەر هەوڵێکی تر بدرێت هەوڵی پینەوپەڕۆیەو هیچ بەرهەمناهێنێت، رەنگە تەنیا سودەکەی ئەوە بێت کە بەو پینەوپەڕۆیانە چاوەڕوانی هاتنی کاتی گونجاو بە جیابوونەوە یەکی لەوجۆرە بکرێت، چونکە هیچ ئەگەرێک لە ئارادا نیە بە ئەوەی کوردو عەرەب بتوانن لەوەی ئێستا باشتر پێکەوە بژین، هۆکارەکەشی ئەوەیە دوو ناسیونالیزمی ئیتنیکی ئەستەمە بتوانن پێکەوە لە یەک سیستەمی سیاسی خاوەن سەروەریدا بژین، چونکە هەریەکەیان دەیەوێت پارێزگاری لە شوناسی خۆی لە ئاستی ئەویتریاندا بکات، واتە نەتەوەی کەمینە دەیەوێت لە هەموو روویەکەوە هاوشانی نەتەوەی زۆرینە بێت، ئەوەش هەرگیز روونادات تەنیا لە بوونی ناسیونالزمی مەدەنی یان لیبراڵدا نەبێت کە پەیوەستبوون بە یەک نیشتیمان دەبێت و یاسا بەتەواوی ئەوە ڕێکدەخات و دەستوور دەپارێزێت و کەلتووری فرەیەتی بەڕاستی باڵادەست دەبێت و چەمکی هاووڵاتیبوون کاری پێدەکرێت و باڵادەست دەبێت بەسەر چەمکی ئیتنیکدا.

لە بارێکی ئاوەهاشدا ئیتنیکی زۆرینە هەوڵنادات شوناسی خۆی وەکو شوناسی یەکەم نمایش بکات و پەیوەستبوونی خۆی بە نیشتیمانەوە لە پلەی یەکەمدا دابنێت و شوناسی ئیتنیکی کەمینە وەکو شوناسی دووەم یان پاشکۆ سەیر بکات و ئیتنیکی دووەم وەکو میوان یان زیادە سەیر بکات و لە هەلی دەرکردن و سەرکوتکردنیدا بێت.

ئێستا پرسیار ئەوەیە ئایا ئەگەری ئەوە هەیە لەم عێراقەدا

ناسیونالیزمی ئیتنیکی عەرەبی بگوازرێتەوە بۆ ناسیونالیزمی مەدەنی یان لیبراڵی و هاوکات رووبەری سەربەخۆبوون و خۆبەڕێوەبردنی کورد فراوانتر ببێت و شتێک نەمێنێت بەناوی کێشەی خاک و لەسەر بنەمای راپرسی چارەنووسی جوگرافیا دیاری بکرێت. هەڵبەت لە بارێکی وەهاشدا ئەگەر ناسیونالیزمی ئیتنیکی عەرەبی کە بە کردەوە ناسیونالیزمێکی توندو تیژە تا لوتکەی شۆڤێنیزم، بگوازرێتەوە بۆ ناسیونالیزمی مەدەنی، نەهەوڵی بە زۆر کۆچپێکردنی کورد و بەعیرەبکردن دەدات، نە ماڵ و مڵک و جوگرافیای کورد داگیر دەکات، نە رووی دەبا□ د□کاتە کوردستان و نە هەوڵدەدات بە سیاسەتی دوژمنکارانە کورد برسی بکات و یەکێتی نەتەوەیی تێکبدات. بێگومان ئەگەر ناسیونالیزمی ئیتنیکی عەرەبی ئەم قۆناغەی ئێستای بەجێهشت و بوو ب□ ناسیونالیزمێکی مەدەنی و دەستبەرداری ئەوەبوو کە وەکو دوژمنی کورد رەفتاربکات و کوردی وەکو هاووڵاتی هەمان وڵات و بەهەمان ئاستی ماف و ئەرکەوە قبوڵ کرد و یەکسانی بەکردەوە لە نێوان هەمووان□دا درووست بوو، هەمووان لە ماف و ئەرکدا یەکسان بوون، ئەوا ئومێدێک دەبێت بۆ ئەوەی کورد لەگەڵ عەرەبدا بێ کێشە بژی، یان کێشەکانی چارەسەر بکات. ئەگەر ئەمەش روونەدات ئەوا هیچ چارەسەرێکی تر بۆ کێشەی کورد لەگەڵ عەرەبی عێراقدا نیە تەنیا جیابوونەوە نەبیت.

بێگومان گواستنەوەی ناسیونالیزمی ئیتنیکی هەرە توندو تیژی عەرەبی عێراقی بۆ ناسیونالیزمی مەدەنی شتێکە نەک لەسەر زەمینەی واقیع بەڵکو لە خەیاڵیشدا، تەنانەت لە قوڵایی یۆتۆپیاشدا جێگای نابیتەوە. بۆچی؟

بەڵام پێش ئەوەی وەڵامی پرسیاری بۆچی بدەینەوە، دەپرسین سیستێمی سیاسی عێراق چیەو چۆنەو پایەکانی چین و چ عەقڵێک بەڕێوەی دەبات؟ ئایا هیچ هیوایەک هەیە بۆ درووستبوونی سیستێمێکی سیاسی ئیداری لە عێراقدا کە چەقی کارکردنی چەسپاندنی چەمکی هاووڵاتیبوون و دیموکراسی بێت؟ عێراق وەکو دەوڵەت لە مێژووی نوێدا کە مەبەست مێژووی دوای جەنگی یەکەم و هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەتی عوسمانیە، بە ناسروشتی درووستبووەو ئەو دەوڵەتەی درووستکرا تەنیا بڕیاری سیاسی درووستیکرد لە غیابی کۆمەڵگەیەکدا کە لە ئاستی بەرهمهێنانی دەوڵەتدا بێت، دەوڵەت بە چەمکی نوێ، یان بە چەمکی کلاسیک. واتە کۆمەڵگای عێراقی لەو کاتەدا نە ئەوەندە پەرەسەندوو بوو کە دەوڵەتی هاوچەرخ، یان دەوڵەتی نەتەوەیی لەسەر بنەمای بوونی ناسیونالیزم بەرهمبهێنێت، نە دەوڵەتی فیودیالی خێڵایەتی یان ئایینی دروست بکات، بەڵکو ئینگلیز لە پێناوی بەرژەوەندی□کانی خۆیاندا چوارچێوەی دەوڵەتێکیان بۆ کیشاو ناویان نا دەوڵەتی

عێراق، کە لە زۆرینەی شیعەو کەمینەی سونە پێکهات و بە هاوسەنگی دروستکردن لە نێوان ئەو دوو مەزهەبەشدا کە هەمان ئیتنیک بوون، بەشێک لە ئیتنیکێکی جیاوازیان خستە سەر ئەو دەوڵەتە کە کورد بوو، واتە لە روانگەی ئەوکاتەی ئینگلیزەوە جیاوازی مەزهەبی گرنگتربوو لە جیاوازی ئیتنیکی.

هەربۆیە سونەی کوردو سونەی عەرەبیان لە بەرامبەر شیعەی عەرەب دانا. واتە پایەی یەکەمی دروستبوونی ئەو دەوڵەتە مەزهەب بوو. بەڵام سەرباری زۆرینەی شیعە بەریتانیا فەرمانڕەوایی ئەو دەوڵەتەیان نەدایە دەستی شیعە. جێگای خۆیەتی بپرسین بۆچی ئینگلیز سەرباری ئەوەی شیعەی عەرەب زیاتر لە ٦٠٪ی ئەو عێراقەیان پێکدەهێنا کە ئەوان دایانتاشی، کەچی فەرمانڕەوایی درایە دەستی سونەو مەلیکێکی خواستراو کە ئەو مەلیکەش لە حیجازەوە هێنرا، واتە مەبەست ئەوە بوو کە سەرۆکی ئەو دەولەتە نوێیە خاوەن ئەسڵێکی پەسەندو خوێنی عەرەبی بێت و پێدەچێت ئەو کاتەش ئینگلیزەکان بە گومانەوە سەیری ئەسڵی شیعەیان کردبێت، هەم بە خاوەنی دەمارو خوێنی خاوێنی عەرەبیان نەزانیبن، هەم لە رووی پەرەسەندنی کۆمەڵایەتییەوە نەک بە ئەو کاتە بەڵکو بە دواتریش و تاکو ئێستاش شیعە رووی بەدووی عەرەبی دەنوێنن و لە رووی پەیوەستبوون بە ئەسڵی ئیسلامەوە لەچاو سونەدا ئیلتیزاماتیان شل ترە کەچی لە رووی پەیوەستبوون بە ئیمامەکانیانەوە زۆر توندن و پەیوەستبوونیان هاوشیوەی پەیوەستبوونی دەروێشە بە تەریقەت و بە شێخەوە، کە ئەم جۆرە پەیوەستبوونەش بە بەڕێوەبردن و کاری سیاسی و دەوڵەتداری بێجگە لە داخستن بە رووی دەرەوەدا و بێجگە لە شێوەیەک لە کەیلایەتی هیچیتر بەرهەم ناهێنێت.

ڕەنگە ئینگلیز لەسەرەتای دروستکردنی دەوڵەتی عێراقیدا باش لەوە تێگەیشتبن کە سایکۆلۆجیای کەسێتی کۆمەڵایەتی شیعە چیەو چۆنە، بۆیە ڕێگایان نەدا شیعە لە دروستکردن و بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عێراقیدا دەورێکی ئەوتۆیان هەبێت و ئەوەش وایکرد کە شیعە نەبنە خاوەنی عەقڵی بەڕێوەبردن و دەوڵەتداری، تەنانەت تاکو ئێستاش ناتوانن دەوڵەتداری بکەن. خۆئەگەر بشبن بە فەرمانڕەوا، ئەوە دەوڵەت و ئیدارەی ئەوان هەرگیز نابێتە دەسەڵاتی یەکەم مادەم ئیمام و مەرجەع هەن و بڕیار لای ئەوانە. دەسەڵاتی پازدە ساڵەی رابردووی شیعە لە عێراق و چل ساڵەی فەرمانڕەوایی لە ئێران دەریخستووە کە دەوڵەت و دامەزراوەی دەوڵەت پاسەوان و پارێزەری دەسەڵاتی ئیمام و مەرجەعن کە ئەوانیش نوێنەری ئیمامی عەلی و زمانحاڵی سەندنەوەی تۆڵەی خوێنی بە ناحەق رژاوی حسێنن و لە سەر زەوی. واتە پێکهاتەی هەرەمی دەسەڵاتی شیعە هەر هەمان هەرەمی

دەسەڵاتی ئایینیەو لە هەرەمی دەسەڵاتی ئایینیشدا کە تاکە کەسی نوێنەری خودا لەلوتکەدایە هەرگیز نە دیموکراسی دروست دەبێت و نە فرەکەلتووری جەنگای دەبێتەوە، هەر بەو پێیەش بەهیچ شێوەیەک قبوڵکردنی ئەویتر نە دەبێتە کەلتور و نە بواری پێدەرێت و نە زەمینەیەک بۆ بوونی هەیە. کەواتە بەجگە لەوی شێعە کەسی تر قبوڵ ناکرێت. ئەمە روویەکی ئەو عێراقەی ئێستایە کە هەندێ بە هیوان ئەو عەقڵیەتە کورد قبوڵ بکات و پێکەوە بژین. بێگومان لەپاڵ ئەم بنەمایەی شیعەگەریدا، عێراق تاکو ئێستاش لە رووی پێکهاتەی کۆمەڵایەتیەوە پێکهاتەیەکی خێڵایەتیە کە رایەڵەی بەهێز تیایدا رایەڵەی دەمارو خوێنە، ئەمەش بە شیعەو سونەش راستەو هەردووکیان سەرباری جیاوازی مەزهەبی بەڵام هەمان پێکهاتەی کۆمەڵایەتییان هەیەو لەسەر بنەمای خوێن و دەمار بنیادنراوە.

ناسیونالیزمی عەرەبیش نەک هەر لە عێراق بەڵکو لە هەموو جیهانی عەرەبیدا لەسەر پایەکانی خێڵایەتی- خوێن و دەمار- و ئیسلام –سونەو شیعە- پێکهاتووە. ئایا دەشێت ئەم ناسیونالیزمە کە ئێستا لە پارتە شیعەو سونەکاندا خۆی دەنوێنێت و ناسیونالیزمەکی ئیتنیکی رەگوریشە خێڵایەتی ئایینیە بگوازرێتەوە بۆ ناسیونالیزمی مەدەنی؟ ئایا ئەگەری ئەوە هەیە دامەزراوەی خێڵایەتی ریشەی دەمارو خوێن و پانتایی کۆنەست و رۆحیی داگیرکراو بە مەزهەبیەتی داخراو و کورتبین و توندڕەو و مەتوربەکراو بە توندترین رەگەزەکانی فاندەمێنتاڵیزمی ئیسلامی سونەو شیعەو لە زەمینەو پاشخانەکی کۆمەڵایەتی هەجگار دواکەوتووی وەکو ئەوەی عێراقدا هەلومەرجی بنیادنانی سیستەمەکی دیموکراتی بڕەخسێت کە تیایدا ئینتیما بە نیشتیمان و ئینتیما بە عێراق و برایەتی لە نێوان هاووڵاتیانی ئەو نیشتیمانەدا و یەکسانی و دادپەروەری لە نێوانیاندا نەک هەر ببێتە کەلتوری باڵادەست، بەڵکو لەسەر زەمینەی واقیعیش رەنگبداتەوەو کاری پێبکرێت و عێراق ببێتە زەمینەی فرە کەلتوری و یەکتر قبوڵکردنی خۆویستانەو روانین و مامەڵەکردن لەگەڵ هەمووان بەیەک چاو و لە روانگەی هاووڵاتیبوون و هاوئینتیماییەوە، ئەمەش جێگا بە جیاکاری ئیتنیکی و جوگرافی و کەلتوری و ئایینی و مەزهەبی چۆڵ بکات و خۆی جێگای بگرێتەوە، ئەوا لە بارەکی وەهادا پێویستە لەسەر کورد لە هەموو ئاستەکدا وەکو عێراقی رەفتار بکات و بەئەندازەی مافەکانی لە عێراقدا دەبێ ئەرکی سەرشانی جێبەجێ بکات. بەڵام ئەی ئەگەر ئەمانە هیچی بوونی نەبوو، ئەوی زۆرینەی عەرەب کە بریتین لە ئیتنیکی نەتەوەی سەردەست و ناسیونالیزمی عەرەبی نەک تەنیا لە عێراقدا بەڵکو لە هەموو ئەو وڵاتانەی تریشدا کە بێجگە لە عەرەب ئیتنیکەکانی تریشیان تێدایە، هەموو هەوڵێک دەدات و کۆشش دەکات بۆ

بەهێزکردنی ئیتنیکی عەرەبی لەسەر حیسابی لاوازکردن و لەناوبردنی ئیتنیکەکانی تر، چونکە ئەو ناسیونالیزمە هەمان شێوەی هەموو ناسیونالیزمەکی ئیتنیکی بە کاریگەری سەرچاوەکانی سەرهەڵدان و دەرکەوتنی و بەکاریگەری سروشتی پێکهاتنی ناسیونالیزمەکی تووندڕەوو داخراوەو وایدەبینێت هەر نەشونوماکردن و گەشەکردنێک لە ئیتنیک و نەتەوەو گەلانی تردا رووبدات، لەدانە لە بوونی ئەم، بەتایبەتیش وەکو نەیارو جێگرەوەی خۆی سەیری ئەو ئیتنیکانەی تری وەکو کورد دەکات کە ناچارکراون لەگەڵ ئەودا بژین و ئەویش تەنیا وەکو پاشکۆی خۆی سەیریان دەکات.

بێگومان دەوڵەتی عێراقی بەرزترین ئاستی گەشەکردنی کە ئەو ناسیونالیزمە خێڵایەتیە مەزهەبیە فاندەمەنتاڵە داخراوەیە پێیگەیشتووە، بەیە چاوەڕوانی ئەوەی لێناکرێت نە بەرەو دیموکراتی هەنگاو بنێت، نە مافی مرۆڤ و نە سادەترین ئاستی یەکسانی و دادپەروەری و نە لاوازترین چەمکی هاووڵاتیبوون تیایدا بێتە ئاراوە، بەیە هەر باسکردنێکی یەکێتی عێراق و گەڕانەوەی کورد بە ژێر سایەی ئەو سیستەمە مەزهەبی- خێڵەکیە نەتەوەییە لەناوخۆدا ناکۆک و وابەستەیەی مەرجەعی شیعەو ئیخوانی سونە، بەچگە لە تێنەگەیشتن لەوەی لە واقیعدا هەیە هیچی تر نیە. هەر لەرەشەوەیە هەموو کوردە ئیخوانیەکان و هەموو کوردە پرەشیعەکان باسی گەڕانەوە بە ژێر سایەی عێراق و هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی هەرێمی کوردستان دەکەن. ئەمەش ئەوە نیشان دەدات کە بە کوردە ئیخوانیەکان و پرەشیعەکان و زۆرینەی ئەوانەشی بەدوای بەرژەوەندیە تایبەیبەتیەکانی خۆیانەوەن لە بەغدا، شوناسی عێراقی بە تەواوی بووەتە شوناسی یەکەمیان و سوناسی کوردبوون بووەتە پاشکۆ کە ئەوەش زیاتر دەرئەنجامی لاوزی کەسێتی خۆبەبچووک زان و کورد بە بچووکزانینە لەبەردەم کەسێتی عەرەبی و ئیتنیکی عەرەبیدا. هەر لەم روانگەیەوە، ئەو کوردانەی شوناسی عێراقی شوناسی یەکەمیانە، بە کورد بوون و نەبوونیان لە بەغدا هاوشێوەیە لە هەر پێگەیەکدا بن، واتە لە هەر سێ سەرۆک کۆماری کوردەکەی عێراقەوە تا دوا بەرپرسی کورد لە عێراق با بەمان بژمێرن چ سودێکیان بە کورد هەبووە. بەڵام ئاشکرایە زیانەکانی هەموویان بە مەسەلەی نەتەوایەتی کورد چی بووە. بۆ نموونە بە حیساب سەرک کۆمار پارێزەری دەستوورە، بەڵام ئەوەتی دەستووری عێراق هەموو رۆژێک پێی لێدەنرێت، ئەی کوا رۆڵی ئەو پارێزەرانەی دەستوور؟ کەواتە ئاشکرایە کورد لە بەغدا مادەم بەشدار نیە لە بڕیارداندا کەواتە بوون و نەبوونی لەوە وەکو یەکە. لە راستیدا ئەگەر کورد ئاسەی بینینی هەبووایە هیچ کەسی نەدەناردە بەغداو بەجۆرێک رێکەوتنی لەگەڵ بەغدا دەکرد

لە ڕووی داراییەوە هاوکارییەکی جێگیری بکردایەو هەموو ئەو پەستە کارتێکەرانەی دەدایەوە بە عەرەب و دەشیا ئەوەش بەجۆرێک دەوری هەبووایە لە خاوکردنەوەی تووندوتیژی و ناکۆکییەکانی نێوان کوردو بەغدادا، چونکە ئاشکرایە بەردەوامبوون بەم شێوەی پانزە ساڵەی ڕابردووی پەیوەندی نێوان کوردو عێراق هیچ دەرئەنجامێکی باش بەدەست نایەت، عێراقیش نابێت بەو عێراقەی کە کورد بچێتە ژێرباڵی و پارێزراو بێت، بۆیە پەیوەستە تا ئەو کاتەی هەلی جیابوونەوە دەڕەخسێت و بکەرێکی کوردی درووست دەبێت بەکردەوە نەک بە قسە ئەوە بکات بە واقیع، پەیوەستە کورد لە دوای شێوەیەکی تر لە پەیوەندی لەگەڵ عێراقدا بگەڕێت و خۆی بەوەوە خەریک نەکات عێراق چۆن سیاسەت دەکات و چۆن هەڵبژاردن دەکات و کێ سەرۆک وەزیرانەو کێ بڕیاردەدات.
هەرکەس سەرۆک وەزیران بێت و هەرکەس دەسەڵاتی بەدەستەوە بێت لە بەغدا بە گوێرەی کورد هەمان شتە چونکە ئەوەی لە بەغدا فەرمانڕەوایە نوێنەرایەتی ناسیونالیزمی ئیتنیکی خێلایەتی مەزهەبی عەرەبی دەکات و دەبێ بەپێی بەرنامەو عەقڵییەت و ستراتیژی ئەو ناسیونالیزمە کاربکات و جیاوازی کەسەکان لە خراپترینیانەوە کە سەدام حسەین بوو بۆ باشترینیان کە دیارە نەک باشترین نیە ئەویش هەر خراپ بوو کە عادل عەبدولمەهدی بوو زۆر کەمە چونکە هەموویان جێبەجێکەری هەمان بەرنامەن و هەرکەسی تریش بێت هاوشێوەی ئەوانە.
باشترین نموونە کە دواین نموونەیە، عەقڵی بەگەوهەرو ساویلکەی سیاسی کوردی گێڕانی بە باڵای کازمیدا دەگوت، هەرچەن ئێستا بەشێکی دیار لە ڕاگەیاندنی ساویلکە یان ڕەنگە لە هەندێ باردا کەراوی کوردیش بەشان و باڵایدا هەڵدەدەن، لەکاتێکدا قورسایی کازمی وەکو کەسێتی و وەکو پاشخانی کۆمەڵایەتی و وەکو پاڵپشتی حیزبیش لە وەزنی باپوشکەیە و وەکو زۆرێک لە عەرەبەکان دەچن پیاوی فەیسبووک و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانە نەک پیاوی کار. بەهەرحاڵ مەبەستم ئەوە نیە بەڵام، شێوەی سیاسەتی خراپی عێراق بەرامبەر بە کورد پەیوەندی بە کەسەکانەوە هەیە، نەخێر شێوازی سیاسەت و مامەڵەی عێراق لەگەڵ کورد بەرهەمی کەلتوری ناسیونالیزمی ئیتنیکی خێلایەتی مەزهەبی عێراقیە و بە مەودای دووریش ئەگەری گۆڕانکاری ئەوتۆی تێدانییەو هەروەهاش دەمێنێتەوە، بەڵام ئەوە ساویلکەیی عەقڵی سیاسی کوردی و نانەتەوەییبوونی حیزبی کوردی و نەزانینی کارکردنی نوخبەی سیاسی کوردی و تێنەگەیشتنی بەشێکی و عیراقیبوونی بەشێکی ترەتی، واتە بەیەکەم کردنی شوناسی عێراقی و بە دووەمکردنی شوناسی کوردی لە لایەن نوخبەیەکی سیاسی و حیزبیشەوە بە تایبەتی کوردە ئیخوانییەکان کە کلکی سوننەن و پرەشیعەکانیش کە پەیوەستن بە پانتایی شیعەوە

تێنەگەیشتنی ئەوانی ترو لەبری کارکردن لە پێناوی کوردو بەرژەوەندیە نەتەوەییەکانیدا حیزب و نوخبەی سیاسی کوردی سەرقاڵن بە بەرژەوەندیە تایبەتیەکانی خۆیانەوەو کارکردن لەگەڵ بەغدای ئەوانەی لەگەڵ بەغدا رێکن و ناکۆکی لەگەڵ بەغدای ئەوانەی لەگەڵ بەغدا ناکۆکن بەگشتی پەیوەندیان بە بەرژەوەندیە تایبەتیەکانیانەوە هەیە نەک بەرژەوەندی کورد، هۆکەیشی نەبوونی پرۆژەی نەتەوەیی کوردیە لە لای حیزب و نوخبەی سیاسی کوردی، بۆیە چاوەڕوانی ئەوە ناکرێت کورد لە سەردەستی کۆی ئەم حیزبانەی ئێستاو ئەم نوخبە سیاسیەی ئێستادا ببێتە خاوەنی شتێکی لەوەی ئێستا زیاتر.